

Românii noștri au „călătorit” cu turmele lor peste toți munții Peninsulei Balcanice și ai Europei. Pe unde au trecut au ridicat așezări și au instituit obiceiuri care au rezistat până în zilele noastre. Astfel, mai există încă în sudul Dunării, între Morava-Timoc (Serbia de N-E) și Timoc Vidin (Bulgaria de N-V), o zonă folclorică, având filoane din straturi străvechi, încă neexplorate științific. Românii (Valahii) sunt așezați aici, atât în masă compactă, precum și răsfirați printre sârbi și bulgari în aproximativ 300 de localități. Ei sunt legați administrativ de aceștia, dar păstrează nealterată vechea lor cultură cu trăsături păgâne, de un arhaism unic în Europa.

Despre cultul păgân al „Crăițelor” s-au scris câteva lucrări, vizând mai mult latura medicală, decât cea etnologică și folclorică. Crăițele sunt nume date la două specii de plante erbacee din familia compozitelor, cu tulpina puternică și ramificată, cu frunze opuse, penat-divizate și cu flori galbene-portocalii, cu miros pătrunzător (*Tagetes erecta* și *patula*). Mai este și o varietate de ciupercă comestibilă, a cărei pălărie este purpurie pe deasupra, iar pe dedesubt galbenă-aurie. Este și un dans popular românesc cu mișcare vioaie, răspândit în Oltenia (melodie după care se execută acest dans), dar câteodată mai este și la jocul de cărți: dama. Cea mai verosimilă explicațiune este aceea

IND
ROM
DEPENDENȚA
*Independența
prin Cultură*

de „Fiicele Craiului” (ale împăratului).

Ceremonialul acesta al Crăițelor, începe din „Vinerea buieților”, înainte de duminica Rusaliilor, când se aleg „Crăițele” pe un loc sacru, lângă peștera misterioasă numită „Cîrșia Dâlbocii”, despre care legenda spune că are profunzimi mari ce trec pe sub Dunăre, în Banat. Sâmbăta se împart vase cu vin, bunătați pentru sufletul morților, ca la Traci. În prima zi de Rusalii începe adevăratul ritual. Arborii protectori de la răspântii se împodobesc și se udă de grupuri de fete. În jurul prânzului se plimbă un colac frumos ornamentat (din cocă de pâine) prin sat. Pe locul sacru, din vremuri imemoriabile, locuitorii „ies cu mesele în sat”, pe iarba verde așezate în rând. Se aprind lumânări încolăcite de ceară care ard ca într-o noapte înstelată. Pater familias la fiecare masă face pomenirea morților: varsă vin pe pământ apoi se dă de pomană: azimă, pâine dospită, mălai, sare, friptură, ouă roșii, colivă, miere. Răsună în jur cântece de fluier, cimpoi, clarinet sau vioară (lăută).

Se încinge hora circulară ca niște veritabile „sârbe”, într-un ritm trepidant. Aria Rusaliilor începe să puie stăpânire pe suflete. Din neant, coboară ființele nevăzute răutacioase ale „Rusaliilor” intrând în sufletele femeilor. Este momentul de maximă tensiune. Se aude în horă un țipăt sau mai multe. Una, sau mai multe femei cad la pământ, ca florile tăiate de coasă. Lumea din jur zice: „A luat-o Rusaliile”. Femeia se zbate, plânge, râde sau își rupe hainele de pe ea. Este ținută pe o pătură. Începe transul, intră în convorbire cu morții. Îi întreabă, se miră de imensitatea acelei lumi pe care o află de la decedați, află vești de la ei, uneori prevestind taine. Astfel, Maria Trăilă Rankovic, căsătorită în satul Văluia, prevestește, în 1910 apariția cometei cu coada Halieva (care apare odată la 76 de ani), precum și asasinarea regelui Alexandru în 1933, lucruri întâmplute.

Cultul „Crăițelor” perpetuat la românii din Serbia și Bulgaria (vlahi)

Ea face legătura dintre vii și morți, fiind 99% moartă. Medicii neputincioși să salveze femeia căzută în transă, apelează îngrijorați la „crăițe”. Reanimarea începe prin ritualul solemn al „crăițelor” după reguli fixe. Începe dansul „crăițelor” cu strigături, cântece din fluer, cimpoi, clarinet sau vioară. I se aduc plante de baie, flori de romaniță, pelin, tei și usturoi. Dansul se execută de trei „crăițe”, trei „crăiceri” și un muzicant încercat, uneori aleși înainte de femeie.

Dansul este concentric în jurul bolnavei. Dansatorii sunt intercalați, o fată, un băiat; Crăicerii poartă săbii de metal, agitându-le deasupra bolnavei apoi așezându-le în cruciș peste ea. Cântecele de crai al cimpoieșului este seducător și plin de duioșie. Cu el se începe înșelarea Rusaliilor, să iasă din sufletul femeii căzute în extaz. Mutarea bolnavei se face în 3, 5 sau 9 locuri, până își recapătă cunoștința. Uneori ritualul durează de la 1 - 3 ore, în funcție de subiect, dansatori și muzicant. Tot timpul se strigă la ea: „Scoală Mărie, scoală! Hai scoală-te nu te teme!” Pentru bolnavă, „marele crăicer” scuipă usturoi, aruncă pelin și romaniță. I se introduce cu sila usturoiul în gură, făcându-se strigăturile:

Hep așa, iar așa
Înc-odată iar așa
Și din gură hei !
Așa bala hei!

Urmează corul fetelor care cântă melodii pentru întoarcerea din cealaltă lume:

Bate vântul peste față,
Mi-a dus un miros
Miros de flori de fân,
Ai la mândra mea din sân

„Crăițele” și „crăicerii” se zice că sunt înzestrați cu puteri supranaturale. În timpul desfășurării cultului, ei joacă niște funcții magice de fertilitate, fecunditate, profilaxie și prevestire. La Călușari lipsește conversația cu morții și transul exclusiv al femeilor. Dacă ritualul este fără greșală și vioi, bolnava reintră în cunoștință pe baza ritmului începând să miște picioarele ca și la „căluș”. Este ridicată în picioare și dusă lângă „Cîrșia Dâlbocii” să bea din apa cristalină a pârâului ce izvoarește dintr-o peșteră misterioasă, cu profunzimi pe sub cazanele Dunării. „Primul crăicer” ia apa în teaca sabiei din pârâu, o varsă în pumnii celui de al doilea crăicer și acesta îi dă să bea de trei ori. Abia acum se deșteaptă, fără să-și amintească ceva. I se dă miere, iar la brâu i se pune usturoi, pelin, flori

de romaniță. După structură, dansul este mai mult magie, decât virtuozitate, cum pretindeau românii. Săriturile sunt ritmice în măsura de 2/4, cu bătăi în pământ însoțite de chiuitori ca la călușari, conferindu-i-se valență artistică, și autenticitate.

Traectoria dansului este curbă, în cerc, ca și horele denumite de români: „sârbe” și au direcția spre dreapta. Rolul determinant îl are strigătul cimpoiului și aria „Rusaliilor”, căci instrumentele vorbesc cu Dumnezeu, în timp ce între dansatori și femeia cu sufletul furat de Rusalii, se produce o corelație psihică, o tensiune interioară care se transmite bolnavei din afară, într-un ritual de o desăvârșită beție, în care ritmul se conjură cu magia. Vatra cultului este în sudul cataractelor Dunării, pe valea Pecului, în ținutul Zvizol-Homole, în zona vechilor Guduscani și căutători de aur în Pec. Deși în Serbia de N-E mai sunt cca 250 de localități în care trăiesc români (valahi), obiceiul s-a restrâns, dispărând treptat, menținându-se în forma arhaică doar la Duboka, Văluia, Neresmița, Turea, Rakova Bara, Kauna, și Bîrnița, lângă Golumbaț etc.

„Obiceiul Călușului”

Înainte de primul război mondial obiceiul era semnalat la Kostolaț (Viminacium-ul roman), Bor, Maidan Pek, Valea Coane, Brestovăț, Dobra, lângă „Lepenski Vir”, o vatră neolitică, având 5 rânduri de case suprapuse, vechi de peste 6.000 de ani. Tot atunci se mai semnala cultul „Crăițelor” la gura Timocului, în satele din Bulgaria de N-V la Vîrf, Bălei, Gumătarț, Stanotârn, Florentin și într-o formă mai degenerată la Deleina, Rabova, Zlocuța, Toromasta. Din straturile vechi ale cultului au rămas în județul Vidin la români doar dansul „crăițelor”, așa cum există azi și în stânga Dunării în Oltenia - Muntenia, „Crăițele” persistă doar ca o amintire la cei mai bătrâni. În schimb în Bulgaria de N și de N-V, de la Vidin spre răsărit, pe valea Dunării, atât la bulgari cât și în cele câteva sate au supraviețuit călușarii cu denumirea românească „Kalusar”, așa cum ne informează savantul bulgar Arnadof, și dansul foarte răspândit numit „Florica”.

Originea cultului este de la zeița frigiană „Mamă a tuturor zeilor”, protectoarea vegetației Cybella, după unii. Alții spun că își are originea în zeul Dionisos (greci), numit și Bachus (la romani), cult răspândit în întreaga lume veche. La acest cult participă toată lumea, mai ales femeile, care cinsteau prin cântece și dansau adesea cu caracter orgiastic. Un dans cu rol de vindecare de origine tracă „Kolovrismos” îl amintește Xenofon. Rădăcinile substratului străvechi al acestui cult pagân trebuie ancorate în perioade primitive de evoluție istorico-socială a traco-dacilor din preistorie. Milan Maisner crede că zeul Dacilor, Zamolxe, apoi Deceneu, au avut un rol determinant, în popularizarea filozofiei nemuririi sufletului, începând din Hemus-Argintaria, la Dunăre și în Carpați. Dacii credeau în îndepărtarea duhurilor cu armele, respectiv suliți, săgeți și spadă, de aceea în ritualurile cultului apare sabia. M. Maisner opinează că actualul obicei al „crăițelor” trebuie deosebit de celelalte obiceiuri legate de „Crăițe” și „Rusalii” din alte regiuni, acest cult sau ritual, zice el, „datează din cele mai vechi timpuri, când străbunii acestor regiuni, Geții sau Dacii, de neam trac, au respectat zeitațiile lor prin orgiasm și misticism sălbatic”. Geografia comparată a acestui cult poate cuprinde

întreaga zonă a Dunării, Balcano-Carpatică, fostul spațiu traco-getic.

Crăiță

Într-un fel sărbătorile de Rusalii se întâlnesc la italieni, sârbi, ruși, greci, în Macedonia etc., dar cu totul deosebite de „Crăițele” din Valea Pecului -Duboka - Valeria. Astfel, la „Crăițele” sârbești nu există același ritual și aceeași funcționalitate. Obiceiul se reduce la dansuri și cântece din casă în casă, pentru dăruire în cele trei zile de Rusalii. Obiceiul pare a fi pierdut din autenticitate și dimensiuni, apărând complet distinct de „crăițele” românești (valahe). În Jugoslavia, obiceiul de Rusalii se numește „Kraljica” sau „Lielie”. Vuk St. Karagic descrie „crăițele” sârbești ca fiind formate din 10 sau 15 fete frumos împodobite, care merg din casă în casă cântând și dansând. Obiceiul „crăițelor” sârbești sunt semnalate de la Cer, Medjenik, la Timoc până în Slovenia la sârbi catolici și obiceiul „vilanke” și „vilari”, la țiganii valahi din ținutul Temnic și Belic.

La populația din districtul Gevgelia (satele Huma, Petrova, Miozenica, Smokvica și Mirovca), apoi regiunea Strumița, există obiceiul Rusaliilor de iarnă, de la Crăciun la Buna Vestire, cu dansurile renumite „Teskoto” și „Lesniți”, executată pentru obținerea de daruri din casă-n casă, din sat în sat. Virtuozitatea dansurilor și lecuirea copiilor de „tusă măgărească”, este proprie obiceiului de „călușari” și de „crăițe”. În Bulgaria, pe valea Dunării, „Kalusarii” și „Florica” pot avea analogie cu „crăițele”, dar nu o identitate. O identitate au cu călușarii din România. Mikloschich, bazat pe un document din sec. al XI-lea atestă că în Rusia ar fi existat obiceiul de Rusalii, care aveau loc de la Crăciun la Buna Vestire. La italieni „Carneaniola”, un dans revoluționar cu semnificații magice de însănătoșire și fecunditate, și „Kalusarii” pot avea oarecare analogie cu crăițele și călușarii.

Călușul românesc

În România (valea Dunării) cultul crăițelor a suferit mutații, a degenerat. Din obicei, a ajuns un simplu dans. Cele trei crăițe depuneau jurământul odată cu cei 9 sau 11 călușari, iar în ritualul vindecării bolnavului „luat din căluș”, „crăițele” stăteau la cap și la picioare. Obiceiul de vindecarea se mai întâlnește sporadic în Blahnița, județul Mehedinți și în satele de la gura Timocului. Un studiu aprofundat demonstrează că este vorba de un cult păgân, păstrat în forma sa arhaică până azi la românii din Serbia de N-E, pe valea Pecului, ca origine metafizică de la zeii daci, Zamolxe și poate Deceneu. Este un cult străvechi, cu straturi de origine traco-getă pe ambele țărmuri ale Dunării. Deși nu se confundă cu obiceiul de Rusalii de la celelalte popoare balcanice, nu este exclusă o analogie și poate un fond comun în zonele balcano-carpato-danubiane.

Cultul păgân al „crăițelor” nu este, cum greșit s-a susținut, o manifestare degenerată de epilepsie, ci un ritual magic, o „epidemie” psihică ancestrală – metafizică în cele trei zile de Rusalii, o reminescentă autentică păstrată de autohtoni de la înaintașii traco-daci. Dacă se va filma și studia prin reconstituire de specialiști, care cunosc bine limba română și obiceiul „călușului”, „crăițele” pot reîntregi un patrimoniu cultural comun din tezaurul popoarelor balcanice, de o valoare inestimabilă.

Conf univ. dr. George V Grigore